

Εμπειρίες, σκέψεις, αντιλήψεις και ενδιαφέροντα αυτισμού

Τα αυτιστικά άτομα είναι πιθανό να έχουν διαφορετικό τρόπο επεξεργασίας πληροφοριών. Υπάρχει μεγάλος όγκος ερευνών που έχουν συμβάλει στην κατανόηση των γνωστικών στυλ ή των τρόπων σκέψης και επεξεργασίας των ανθρώπων που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού (Bowler, 2007). Η εφαρμογή αυτών των γνώσεων είναι απαραίτητη προκειμένου δούμε πέρα από τη συμπεριφορά των αυτιστικών ατόμων.

Ορισμένα ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο σκέψης, την επεξεργασία πληροφοριών και την αντίληψη, είναι ότι άτομα στο φάσμα του αυτισμού μπορεί:

- Να δυσκολεύονται να κατανοήσουν και να αποκριθούν στην οπτική των άλλων: Συχνά αναφέρεται ότι τα άτομα που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού φαίνεται να στερούνται ενσυναίσθησης, ωστόσο κάτι τέτοιο είναι ως ένα βαθμό μια υπερβολική απλοποίηση και μια γενίκευση της κατανόησης, της διαμόρφωσης και της διατήρησης των σχέσεων με τους άλλους, τις οποίες διαμορφώνουν τα άτομα που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού.

Παράδειγμα

Η Katie είναι 7 χρονών, έχει διαγνωστεί με αυτισμό και μαθησιακές δυσκολίες. Ενώ η τυπικά αναπτυσσόμενη ομάδα συνομηλίκων της μπορούσε να αλληλεπιδράσει και έδειχνε ισχυρή κοινωνική επίγνωση, η Katie αντιμετώπισε αρκετές δυσκολίες σε αυτόν τον τομέα. Ένα παράδειγμα είναι η Katie έσπρωχνε τα παιδιά στην ουρά στην τσουλήθρα, σαν να μην συνειδητοποιούσε ότι ήταν εκεί και ότι είχαν αποκλειστεί ή ακόμη και χτυπήσει σωματικά εξαιτίας των πράξεων της.

Ο Johnny είναι ένα δωδεκάχρονο αγόρι με σύνδρομο Asperger. Ήταν ενθουσιασμένος που στα προσεχή γενέθλια της μητέρας του, σχεδίαζε ένα ωραίο δώρο έκπληξη για εκείνη. Όταν έφτασε η μέρα της, έδωσε με περηφάνια ένα προσεκτικά τυλιγμένο κουτί με κόκκινο χαρτί, το οποίο άνοιξε για να αποκαλύψει ένα βιβλίο για τα αεροπλάνα. Η μητέρα του δεν ενδιαφέρεται καθόλου για τα αεροπλάνα, αλλά ήταν το ενδιαφέρον του Johnny εκείνη την περίοδο.

- Πρόβλεψη των κοινωνικών προσδοκιών σε μια σειρά καταστάσεων: Ο κοινωνικός κόσμος μας θέτει σημαντικές απαιτήσεις. Από μικρή ηλικία καλούμαστε να προσαρμοζόμαστε σε μια πληθώρα κοινωνικών καταστάσεων που αφορούν τόσο οικείους όσο και άγνωστους ανθρώπους. Υπάρχουν πολλοί και διάφοροι κανόνες εμπλοκής που ισχύουν σε αυτές τις καταστάσεις. Ορισμένοι κοινωνικοί κανόνες έχουν διδαχθεί με σαφήνεια και σκόπιμα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας, ενώ άλλοι μαθαίνονται σε λιγότερο συνειδητό επίπεδο, από επαναλαμβανόμενες εμπειρίες ή μιμούμενοι τους άλλους. Τα άτομα που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού μπορεί να έχουν μεγάλη δυσκολία στην αφομοίωση, τη διατήρηση και την ανάκτηση της κοινωνικής συμπεριφοράς, η οποία είναι κατάλληλη σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο.

Παράδειγμα

Ο *Michael* είναι 16 και έχει σύνδρομο *Asperger*. Πηγαίνει κάθε μέρα στο πανεπιστήμιο με το λεωφορείο και έχει εξοικειωθεί με μερικά από τα άλλα άτομα που παίρνουν το λεωφορείο ταυτόχρονα με εκείνον. Ο *Michael* είναι πολύ κοινωνικός και θέλει πάρα πολύ να έχει φίλους. Συχνά αντιλαμβάνεται τη φιλική συμπεριφορά των αγνώστων ως ένδειξη ότι είναι πραγματικοί φίλοι. Αυτό προκαλεί σύγχυση στον *Michael* και τον καθιστά ευάλωτο καθώς συχνά μοιράζεται προσωπικές πληροφορίες με σχετικά αγνώστους.

Ο *Adam*, ο οποίος είναι 19 ετών, είναι αυτιστικός και όταν συναντά κάποιον για πρώτη φορά (ανεξάρτητα από το ποιος είναι ή πού τον συναντά) του κάνει μια σειρά από «ερωτήσεις». Είναι πάντα οι ίδιες ερωτήσεις και με την ίδια σειρά: «πώς σε λένε;», «τι αυτοκίνητο οδηγείς;», «πώς λένε τα παιδιά σου;», «πότε είναι τα γενέθλιά σου;». Μόλις κάνει αυτές οι ερωτήσεις και πάρει απάντηση ο *Adam* φεύγει.

Η *Jane* είναι 16 ετών και έχει σύνδρομο *Asperger*. Πάει σε ένα γενικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι φιλική με ένα μικρό αριθμό κοριτσιών στην τάξη της. Θέλει πολύ να είναι μέρος αυτής της ομάδας, αλλά γενικά έχει παθητική στάση μέσα σε αυτή. Συμμετέχει στην ομάδα όποτε μπορεί και προσπαθεί να αντιγράψει το περιεχόμενο των συνομιλιών, των φράσεων και της συμπεριφοράς των άλλων κοριτσιών. Συχνά, όταν η *Jane* είναι στο σπίτι της με τους γονείς της, μιλάει και συμπεριφέρεται ακριβώς σαν να ήταν με της φίλους της. Στενοχωριέται και απογοητεύεται όταν οι γονείς της δεν αντιδρούν ή αλληλεπιδρούν μαζί της όπως έκαναν οι φίλες της.

Ο *Matt* είναι 17 και έχει σύνδρομο *Asperger*. Έχει αρκετούς φίλους στο σχολείο. Μερικές φορές, όταν είναι με τους φίλους του ακούει αστεία που είναι απρεπή ή έχουν σεξουαλικό περιεχόμενο. Συνήθως δεν τα καταλαβαίνει τα ανέκδοτα αυτά. Στο σπίτι, ο *Matt* λέει συχνά στους γονείς του και στα μικρότερα αδέρφια τα αστεία αυτά. Έχει μπερδευτεί με την απόκριση των γονιών του γιατί έχει δει άλλους ανθρώπους να γελούν όταν τους λένε το αστείο αυτό.

Τα άτομα τα οποία ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού, μπορεί να αντιμετωπίζουν προβλήματα όσον αφορά την ικανότητα πρόβλεψης και την επαγωγική σκέψη. Η ικανότητα πρόβλεψης είναι απαραίτητη σε ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων. Αυτό μπορεί να κυμαίνεται από τη σκέψη του τρόπου με τον οποίο κάποιος ενδέχεται να αντιδράσει σε κάτι που έχουμε κάνει ή σε κάτι που πρόκειται να πούμε, μέχρι τον τρόπο προγραμματισμού και οργάνωσης της σχολικής τσάντας ή του σακιδίου για τις διακοπές. Οι δυσκολίες στην ικανότητα πρόβλεψης επηρεάζουν και την ικανότητα του ατόμου να οργανωθεί, να αποκτήσει δεξιότητες αυτοβοήθειας, να είναι ανεξάρτητο ή να προβλέψει πλήρως τις πιθανές συνέπειες των πράξεών του. Επίσης, η ικανότητα πρόβλεψης είναι σημαντική προκειμένου κάποιος να μπορέσει να αντιμετωπίσει και να προσαρμοστεί στις αλλαγές.

Παράδειγμα

Ο Dale είναι 9 και έχει αυτισμό. Μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα όσον αφορά το ντύσιμό του εάν όλα τα ρούχα είναι τοποθετημένα το ένα πάνω στο άλλο με το πρώτο αντικείμενο (παντελόνι) στην κορυφή. Αν και ακολουθεί ο Dale τη σειρά δεν καταλαβαίνει το λόγο για τον οποίο τα ρούχα είναι στοιβαγμένα με αυτόν τον τρόπο. Γενικά, αυτό το σύστημα λειτουργεί καλά. Ωστόσο, μερικές φορές ο Dale κατεβαίνει στον κάτω όροφο χωρίς παντελόνι ή χωρίς τη σχολική στολή. Όταν οι γονείς του ελέγχουν το χώρο, μπορεί να διαπιστώσουν ότι ένα αντικείμενο έχει πέσει από το κρεβάτι: επομένως, χαλάει η σειρά.

Ο Dale δεν είναι σε θέση να αναδιοργανώσει τα ρούχα και δεν γνωρίζει ότι δεν φοράει όλα του τα ρούχα.

- Συχνά θεωρείται ότι οι άνθρωποι που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού εστιάζουν πολύ στη λεπτομέρεια. Αυτό μπορεί να αληθεύει και να είναι ένα τεράστιο πλεονέκτημα σε ορισμένες περιπτώσεις. Ωστόσο όμως, μπορεί να οδηγήσει σε αποσπασματική και κατακερματισμένη αντίληψη, όπου το πλήρες νόημα ή το πλαίσιο δεν γίνονται αντιληπτά ή κατανοητά.

Παράδειγμα

Ο David είναι 27 ετών και έχει σύνδρομο Asperger. Εργάζεται με μερική απασχόληση σε ένα βιβλιοπωλείο. Το ενδιαφέρον και η προσοχή στη λεπτομέρεια είναι πολύ χρήσιμα για τον ίδιο και τον εργοδότη του, καθώς είναι σε θέση να διασφαλίσει ότι τα ράφια των βιβλίων είναι πάντα καλά εφοδιασμένα και σε καλή κατάσταση.

Τα παραπάνω ζητήματα μπορεί να εμφανίζονται με τη μορφή ορισμένων τύπων συμπεριφοράς, για παράδειγμα ένα άτομο μπορεί να φαίνεται απόμακρο και αποτραβηγμένο. Ένα παιδί μπορεί να μη συμμορφώνεται στο σχολείο ή να είναι εχθρικό. Ένας νεαρός ενήλικας μπορεί να φαίνεται κοινωνικά αδέξιος. Ωστόσο, είναι σημαντικό να προχωρήσουμε πέρα από μια επιφανειακή ερμηνεία μιας τέτοιας συμπεριφοράς.

Η εθνική και διεθνής έρευνα συνεχίζει να συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση σχετικά με τις ψυχολογικές θεωρίες. Αυτό με τη σειρά του, συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν οι άνθρωποι που ανήκουν σε όλο το φάσμα του αυτισμού και στην υιοθέτηση αποτελεσματικότερων προσεγγίσεων παρέμβασης και πρακτικής.

Υπερβολική ή χαμηλή ευαισθησία στο φως, τον ήχο, τη γεύση ή το άγγιγμα

Τα αυτιστικά άτομα μπορεί να εμφανίσουν υπερβολική ή χαμηλή ευαισθησία σε ήχους, στο άγγιγμα, σε γεύσεις, σε μυρωδιές, στο φως, σε χρώματα, στην θερμοκρασία ή στον πόνο. Για παράδειγμα, μπορεί να θεωρήσουν ότι

ορισμένοι ήχοι παρασκηνίου, όπως η μουσική σε ένα εστιατόριο, που άλλοι άνθρωποι αγνοούν ή αποκλείουν, είναι αφόρητα δυνατά ή ότι αποσπούν την προσοχή τους. Κάτι τέτοιο μπορεί να τους προκαλέσει υπερβολικό άγχος ή ακόμα και σωματικό πόνο. Πολλά αυτιστικά άτομα προτιμούν να μην αγκαλιάζονται λόγω δυσφορίας την οποία μπορεί αν νιώσουν, πράγμα το οποίο όμως μπορεί να παρερμηνευθεί ως μια ψυχρή και απόμακρη στάση. Πολλά άτομα με αυτισμό αποφεύγουν καθημερινές καταστάσεις λόγω των προβλημάτων ευαισθησίας τους. Τα σχολεία, οι χώροι εργασίας και τα εμπορικά κέντρα μπορεί να είναι ιδιαίτερα έντονα και να προκαλέσουν συναισθηματική υπερφόρτωση. Υπάρχουν πολλές απλές προσαρμογές που μπορούν να γίνουν προκειμένου να κάνουν τον περιβάλλοντα χώρο περισσότερο φιλικό προς τα άτομα με αυτισμό.

Πολύ συγκεκριμένα ενδιαφέροντα ή χόμπι

Πολλά αυτιστικά άτομα έχουν πολύ έντονα και πολύ συγκεκριμένα ενδιαφέροντα, συχνά από αρκετά μικρή ηλικία. Αυτά μπορεί να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου ή να κρατήσουν για πάντα. Τα αυτιστικά άτομα μπορούν να γίνουν ειδικοί στα συγκεκριμένα ενδιαφέροντά τους και συχνά τους αρέσει να μοιράζονται τις γνώσεις τους. Ένα στερεοτυπικό παράδειγμα είναι τα τρένα αλλά αυτό είναι μόνο ένα από τα πολλά. Το έντονο ενδιαφέρον της Greta Thunberg, για παράδειγμα, είναι η προστασία του περιβάλλοντος.

Όπως όλοι οι άνθρωποι, τα αυτιστικά άτομα ευχαριστιούνται πολύ επιδιώκοντας τα ενδιαφέροντά τους και τα θεωρούν θεμελιώδη για την ευημερία και την ευτυχία τους.

Το γεγονός ότι πολλά αυτιστικά άτομα είναι ιδιαίτερα προσηλωμένα και επικεντρωμένα, σημαίνει ότι τα πηγαίνουν καλά στον ακαδημαϊκό και εργασιακό τομέα, αλλά μπορεί να είναι τόσο προσηλωμένα σε συγκεκριμένα θέματα ή δραστηριότητες που να παραμελούν άλλες πτυχές της ζωής τους.